

ინოვაციური მენეჯმენტი, საბაჟო (სეს ესნ) სტატისტიკის გამოყენების პროგრამული უზრუნველყოფა

ეკატერინე შილაკაძე
ტრანსპორტისა და მრეწველობის
მენეჯმენტის დოქტორანტი,
დავით ვარამაშვილი
ინფორმატიკისა და მართვის
სისტემების მაგისტრანტი

რეზიუმე

სამუშაოს მიზანია საბაჟო და საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის ეროვნული სასაქონლო ნომენკლატურის (სეს ესნ) სტატისტიკის გამოყენების ისეთი ორიგინალური პროგრამული უზრუნველყოფა, რომელიც საშუალებს მისცემს მცირე და საშუალო მენარმეებს და საერთოდ ბიზნესს დამოუკიდებლად, ჩაატაროს მარკეტინგულ კვლევების, მაკროეკონომიკური და დარგობრივი ანალიზი, რაც გახდება მარკეტინგული იარაღი სტრატეგიული ბიზნეს-გადაწყვეტილების მიღებაში.

საკვანძო სიტყვები: მარკეტინგი, მცირე და საშუალო მენარმეობა.(სეს ესნ) კოდები, საძიებო სისტემა,ექსპორტ/იმპორტი.

SUMMARY

Aim of the work is to ensure such kind of original software using commodity nomenclature statistics of customs and foreign-economic occupation which will enable small and middle entrepreneurs and generally business independently to make marketing researches, macroeconomic and sectoral analysis, which will become marketing tool in getting strategic business-resolution.

Keywords: Marketing,business,impot/export, HS code.

* * * *

ექსპორტ-იმპორტი, მსოფლიო დონეზე ახასიათებს სახელმწიფოს სპეციალიზაციას შრომის განაწილებაზე, აგრეთვე ნაციონალური ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობას სახალხო მეურნეობის ცალკეულ დარგებში. საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სტატისტიკის დახმარებით შესაძლებელია შედგეს ზუსტი ანალიზი ბაზრის ძალიან მნიშვნელოვანი პოზიციებისთვის. საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის ეროვნული სასაქონლო ნომენკლატურა (სეს ესნ) შეიცავს ინფორმაციას გარე ვაჭრობის მონაწილეთა საქმიანობის შესახებ განსაზღვრულ საქონელზე და ბაზარზე მის მოცულობაზე; მიწოდების დინამიკაზე ; საქონლის ღირებულებაზე; ექსპორტ/იმპორტის სასაქონლო სტრუქტურაზე ქვეყნების მიხედვით; მოწოდებების სტრუქტურისა და ტრანსპორტის სახეობებზე და სხვა.

ნებისმიერი ქვეყნის ეკონომიკის ფუნქციონირება შეუძლებელია იმპორტისა და ექსპორტის გარეშე. ამასთან დაკავშირებით აუცილებელია საქონლის სია, რომელიც მონაწილეობენ საგარეო სავაჭრო ბრუნვაში. **საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის ეროვნული სასაქონლო ნომენკლატურა (სეს ესნ)** წარმოადგენს გარკვეული სახით სისტემატიზირებულ საგარეო ვაჭრობის საქონელთა ნუსხას.

არებობს უამრავი გზები პროდუქციის კლასიფიცირებისათვის და მისი კოდების დასადგენად, ჩვენს მიზანს კი წარმოადგენს მცირე და საშუალო მენარმეობის ხელშეწყობა საწარმოებელი პროდუქტისათვის (სეს ესნ) კოდების დადგენისა გამარტივებული მეთოდით.

საერთოდ, პროდუქციის სეს ესნ კოდის განსაზღვრის რამოდენიმე მეთოდი არსებობს :

პირველი მეთოდი:

ჩვენთვის საინტერესო პროდუქციის გამყიდველთან დავადგინოთ, **სეს ესნ** -ის რომელი კოდი შეესაბამება გასაყიდად გამოტანილ საქონელს. მაგრამ მაშინაც, თუ თქვენი პოტენციური გამყიდველი ზედმინეწით და ყველა წესების დაცვით ახდენს საქონლის კლასიფიკაციას, ეს არ ნიშნავს, რომ პროდუქციის კოდი რეალურთან შესაბამისობაშია;

მეორე მეთოდი:

მოიძებნოს ინფორმაცია, ვინ შემოიტანა საქონელი და **სეს ესნ** -ს რომელი კოდით, მოიძებნოს ზუსტად ისეთი მახასიათებლებით, როგორც თქვენთვის საინტერესო საქონელს შეესაბამება .

მესამე მეთოდი:

მოიძებნოს თქვენთვის საინტერესო საქონელი საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურაში. როგორც ადრე ავღნიშნეთ ჰარმონიზებულ სისტემაში კოდების ფორმირება მოხდა 4 ძირითადი ნიშნის მიხედვით:

-წარმოშობის პრინციპით;

-მასალის მიხედვით, რომლისგანაც დამზადებულია საქონელი;

-საქონლის ფუნქციონალური დანიშნულების მიხედვით;

-ქიმიური შედგენილობის მიხედვით.

ეს არ ნიშნავს იმას, რომ საქონლის ეს ნიშნები ამომწურავია მის მისაკუთვნებლად დეტალიზაციის განსაზღვრული დონისადმი, მაგრამ ისინი გამოდის პრიორიტეტულად ყველაზე მსხვილი დონის -

სასაქონლო განყოფილების არჩევისას.

ამ შემთხვევაში ძიება უნდა დაიწყოთ პროდუქციის 4 ძირითადი ნიშნიდან გამომდინარე და იქვე მითითებულ ჯგუფებში, შემდეგ საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის ეროვნული სასაქონლო ნომენკლატურის (სეს ესნ) ჯგუფებში მოხდება კოდების შერჩევა საქონლის კონკრეტული მახასიათებლებიდან გამომდინარე. აქვე ავლნიშნავთ (სეს ესნ) კოდების მინიჭების დროს მთავარია გათვალისწინებული იყოს ინტერპრეტაციის ძირითადი წესები, შენიშვნები განყოფილებებისა და ჯგუფების მიმართ, რომლებიც ხაზგასმული იყო ზემოთ, ასევე წარმოადგენენ სისტემის განუყოფელ ნაწილს და მას ადგენენ ამ დარგის სპეციალისტები და ექსპერტები. ეს კი არის საბოლოო რეალური კოდის შერჩევა საქონლის ექსპორტ-იმპორტის დროს. მაგრამ მანამდე მენარმემ უნდა განსაზღვროს (სეს ესნ) -ის მიხედვით მისთვის მენარმისათვის საინტერესო საქონლის კოდები.

მეოთხე მეთოდი:

თვითონ გავერკვეთ კლასიფიკაციის პრინციპებში.

ეხლავე ავლნიშნავთ, ამით ღირს დაკავება, თუ თქვენ ხართ იმპორტიორი, შემოგაქვთ ბევრი და ხშირად მრავალფეროვანი საქონელი.

ვინაიდან ეს საქმე არ არის მარტივი, მოითხოვს გარკვეულ თვისებებს და რაც მთავარია ხანგძლივ პრაქტიკას. საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურა წარმოადგენს ხისმაგვარ სტრუქტურას, რომლის კენწეროში იმყოფება „განყოფილებები“, რომელთა დასახელებები მეტ-ნაკლებად ასახავენ მრეწველობის დარგებს და/ან მათ მიერ გამოშვებულ პროდუქტს. ცოტა ქვემოთ იმყოფება „ჯგუფები“ (ორი ნიშანი), რომლებიც დაყოფენ განყოფილებებს იმაზე დამოკიდებულებით, თუ:

მასალები, რომლისგანაც მზადდება საქონელი;
შესასრულებელი ფუნქცია;
დამუშავების ხარისხი.

კიდევ უფრო ქვემოთ „სასაქონლო პოზიციები“ (4 ნიშანი), რომლებსაც გააჩნიათ იურიდიული მნიშვნელობა კლასიფიკაციისათვის.

შემდეგ მოდის სასაქონლო სუბპოზიციები, რომელთაც გააჩნიათ ორი დეფისი («-», «-«-«).

სასაქონლო სუბპოზიციები თავის მხრივ იყოფა უფრო ღრმად. ამგვარად, მიიღება: რაც უფრო მეტი დეფისი დგას კოდის წინ, მით მეტი განტოტვა და დეტალიზაციაა გავლილი.

თუ გამოვალთ მხოლოდ კლასიფიკაციის კრიტერიუმებიდან (მასალა, ფუნქცია, ხარისხი, დამუშავება), მაშინ ერთი და იგივე საქონელი შეიძლება ადვილად მივაკუთვნოთ სხვადასხვა სასაქონლო პოზიციებს. ამით გაუგებრობის თავიდან ასაცილებლად, სეს ესნ-ს გააჩნია „შენიშვნები განყოფილებებისა და ჯგუფების მიმართ“, რომლებშიც მითითებულია რომელი საქონელი შეიძლება იყოს კლასიფიცი-

რებული და რომელი არა. თუმცა, იმისათვის, რომ სწორედ მოხდეს საქონლის კლასიფიკაცია, უნდა ყურადღებით იქნეს შესწავლილი არა მხოლოდ თქვენთვის საინტერესო „განყოფილება და/ან ჯგუფი“, არამედ მთელი სასაქონლო ნომენკლატურა. ამიტომ, როგორც თქვენთვის საინტერესო საქონლის ან ტერმინის აღწერა, შეიძლება სრულიად სხვა ადგილას აღმოჩნდეს. სწავლა უნდა დაიწყოს სეს ესნ. ინტერპრეტაციის წესების შესწავლით.

სხვადასხვა ქვეყნებში მიღებულია, რომ კონკრეტული სეს ესნ კოდის მიხედვით, კონკრეტული პროდუქციის შემდგომში „პროდუქტი“ დასახელების დადგენა ან პირიქით, კონკრეტული „პროდუქტი“ დასახელებით სეს ესნ კოდების განსაზღვრა ონლაინ რეჟიმში. მაგალითად რუსეთის ფედერაციაში კლასიფიკაცია და საქონლის კოდის განსაზღვრა ხდება ათნიშნა კოდით და განთავსებულია მისამართზე.

მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის საიტზე განთავსებულია ონლაინ რეჟიმში საქონლის კოდირების განსაზღვრის „Harmonized System Codes (HS Code) Main Page“ გვერდი, რომლის მისამართია:

<https://www.foreign-trade.com/reference/hscode.cfm?code=0102>, სამწუხაროდ კოდები მოცემულია ექვსნიშნა ციფრების დონეზე.

<http://www.cybex.in/HS-Code/Default.aspx> ამ მისამართზე სრულყოფილადაა მოცემული ჯგუფების, დასახელების და კოდების მიხედვით რვანიშნა ციფრების დონეზე ძიების სისტემა. ძალიან გამარტივებულია პროდუქციის დასახელების მიხედვით კოდის განსაზღვრა და ეკუთვნის ინდოეთს.

ერთ ერთი უძლიერესი საიტი ევროპაში, რომელიც ემსახურება გერმანიას, დიდი ბრიტანეთის გაერთიანებულ სამეფოს, არის განთავსებული საიტზე http://www.tariffnumber.com/2015_en/70109043.html, სადაც ძიება ხდება როგორც პროდუქტის დასახელებით, ასევე უშუალოდ კოდის მითითებით. აქაც მონაცემები რვანიშნა კოდითაა მოცემული.

საინტერესოა, რომ საქართველოშიც არის ჯერ-ჯერობით ერთადერთი მისამართი, ვებ გვერდზე „<http://rs.ge/4509>“ საძიებო სისტემა, რომელიც მუშაობს ონლაინ რეჟიმში და ეკუთვნის შემოსავლების სამსახურს. აღწერილი საძიებო სისტემა მუშაობს „ძებნა კოდით“, რეჟიმში და ითხოვს მხოლოდ ოთხციფრის დონეზე კოდის შეყვანას, დანარჩენი უნდა მოიძებნოს ჩაკეცილი ფაილების გახსნით, რაც ძალიან მოუხერხებელია ჩვენი მიზნებისათვის.

მაშინ როდესაც, ნებისმიერი ქვეყნის საძიებო სისტემები მუშაობენ სიტყვის ძიების ნებისმიერ ფორმაზე სეს ესნ კოდის მითითებით, საქართველოში ასეთი სისტემა არ არსებობს, ხოლო ზემოთ აღნიშნული მიზნის - მზარდი იმპორტის პირობებში ყველაზე მოთხოვნადი „პროდუქტის“ ბაზრებზე გამოსავლენად საჭიროა შემდეგი ამოცანების გადაჭრა:

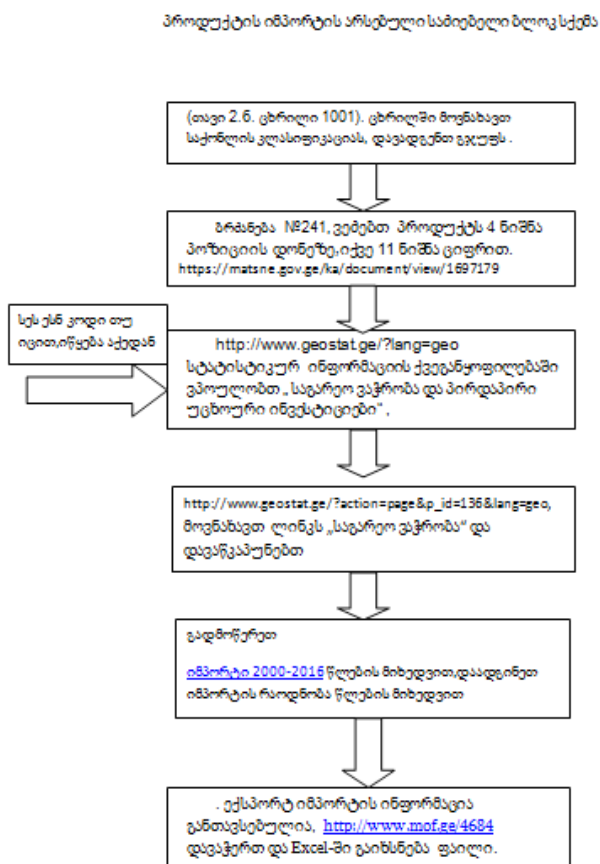
1. მენარმის მიერ „პროდუქტის“ დასახელების

მიხედვით სეს ესნ კოდის განსაზღვრა;

2. ამ კოდის მიხედვით „პროდუქტის“ იმპორტის რაოდენობის დადგენა წლებისა და თვეების მიხედვით;

3. მენარმის მიერ ამ „პროდუქტის“ ექსპორტი-ორი ქვეყნისა და პროდუქტის ერთეულის ფასის დადგენა;

დღეისათვის საქართველოში არსებული ნორმატიული, ტექნიკური და სხვა ინფორმაციით, რომელიც განთავსებულია ინტერნეტში, შესაძლებელია ამ ამოცანების გადაწყვეტა შემდეგი პროცედურებით. ამ პროცედურების შედეგის შედეგად კი ბლოკ სქემას ექნება შემდეგი სახე:

ამრიგად, სეს ესნ კოდის ძიება, პროდუქტის სახის დადგენა, მისი იმპორტი წლების მიხედვით, პროდუქტის მოთხოვნადობის, საბაჟო ფასის დადგენა და შემდომი პროცედურები, ერთი შეხედვით სირთულეს არ წარმოადგენს მაგრამ, პრცედურათა სიმრავლე, გადასვლა ერთი მისამართიდან მრავალ მისამართზე, მონაცემთა ამონერა, და მათი შედარებები, მცირე და საშუალო მენარმეთათვის და არა მარტო მათთვის შრომატევადია, ითხოვს ამ პროცედურების შემცირებასა და გამარტივებას, რათა ხელმისწვდომი იყოს მენარმეთა ფართო წრისათვის. სწორედ აღნიშნული სატატია ეძღვნება ინოვაციური მიდგომის კერძოდ, სტატისტიკური მონაცემ-

ბის გამოყენებას მცირე და საშუალო მენარმეთათვის ჩვენს მიერ დამუშავებული საძიებო პროგრამის საშუალებით.

დასახული ამოცანების გადასაწყვეტად საჭირო იყო საიტის შექმნა. საიტს უნდა შესძლებოდა საქონელის შესახებ ინფორმაციის გამოტანა, უნდა ჰქონოდა ძიების ფუნქცია და ამ ყველაფრის მომხმარებლისთვის მარტივი სახით წარმოდგენის საშუალება. ამისთვის საჭირო იყო გამოგვეყენებინა :

- PHP (Hypertext Preprocessor)
- MySQL
- HTML (HyperText Markup Language)
- CSS (Cascading Style Sheets)
- Javascript

პროგრამირების ენები. საიტის ამუშავების ერთ-ერთ მთავარ ნაწილს წარმოადგენდა საჭირო ინფორმაციის ამოღება <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1697179> მისამართიდან, ეს კი იყო ინფორმაცია საქონლის შესახებ. რადგან საიტზე განთავსებულია დიდი მოცულობის ინფორმაცია, ამ ინფორმაციის ხელით ამოღებას და მის დახარისხებას დასჭირდებოდა დიდი დრო, ამიტომ, ამ ამოცანის გადაწყვეტის მიზნით, გამოვიყენეთ პროგრამირების ენა PHP. საჭირო ინფორმაცია წარმოდგენილი იყო ცხრილის სახით და მისი გაფილტვრისთვის ამ გვერდის კოდში ვეძებდით სიტყვა „<table>“-ს და მის დახურვას „</table>“-ს. ამ ნაწილის მოძებნის შემდეგ ამ ორ tag-ს შორის არსებულ ინფორმაციას ვწერდით ცვლადში (variable). ყველა ცხრილის ამოღების შემდეგ შედეგების გადახედვა და რამდენიმე ცხრილის ხელით ნაშლა მაინც გახდა საჭირო, რადგან ამ გვერდზე იყო ისეთი ცხრილებიც, რომლებიც ჯგუფების შესახებ საჭირო ინფორმაციას არ შეიცავდნენ. ინფორმაციის გაფილტვრაში დავგვეხმარა ფუნქცია „strpos“. ამ ფუნქციის საშუალებით შესაძლებელია ტექსტში აღმოაჩინო რაიმე სიტყვის ან ტექსტის ნაწილის დაწყების ინდექსი : strpos(„abcd“, „bc“) = 1, რომლის საშუალებითაც ვიღებდით „<table>“-ის და „</table>“-ის ადგილმდებარეობას და შემდეგ ამ ადგილმდებარეობებით ვახდენდით ტექსტის ნაწილის ამოღებას საიტიდან „substr“ ბრძანების საშუალებით. ამ ფუნქციას შეუძლია ტექსტიდან ამოიღოს მისი რაიმე ნაწილი, თუ მივუთითებთ ტექსტის ნაწილის დაწყების და დასრულების პოზიციებს : substr(„abcded“, 1, 2) = „bc“. რადგან ამ ცხრილებში არსებული ინფორმაციის ძიების ფუნქციის გაკეთება გვექონდა გადაწყვეტილი საიტზე, ამიტომ საჭირო იყო ცხრილებში არსებული საჭირო ინფორმაციის ბაზაში შენახვა. ამისთვის დავგჭირდა კიდეც ერთი ფილტრის გამოყენება, რადგან ცხრილში ჩვენთვის არასაჭირო ინფორმაცია ციკლი იყო ჩანერილი. ცხრილიდან ამოვიღეთ საქონელის 3 მთავარი მონაცემი:

- სეს ესნ კოდი
- საქონლის დასახელება
- კატეგორია

მიება

დამატებითი ინფორმაცია

ინფორმაცია

სურათი 1

010

მიება

დამატებითი ინფორმაცია

ინფორმაცია

0101

ცხენები, ვირები, ჯორები და ჯორცხენები ცოცხალი:

No Category

0101 21 000 00

- - წმინდა ჯიშისანი საწაშენე ცხოველები

- ცხენები:

0101 29

- - დანარჩენი:

- ცხენები:

0101 29 100 00

- - - საკლავი

- ცხენები:

0101 29 900 00

- - - დანარჩენი

- ცხენები:

სურათი 2

010

მიება

დამატებითი ინფორმაცია

ინფორმაცია

0101

ცხენები, ვირები, ჯორები და ჯორცხენები ცოცხალი:

No Category

დახურვა

ამოგეჭდება

0101 21 000 00

იმპორტი

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
0101	0	0	0	0	0	0	0
0101 21 000 00	10	0	5.16600	0	0	19.6785	28.6952
0101 29	0	331.062	10.0608	0	1.79324	0	18.5002
0101 29 100 00	0	331.062	10.0608	0	1.79324	0	18.5002
0101 29 900 00	0	331.062	10.0608	0	1.79324	0	18.5002
0101 30 000 00	0	0	2.31531	0	0	0	0
0101 90 000 00	0	0	0	0	0	0	0
0101 29 900 00	0	0	0	0	0	0	0
0102	0	0	0	0	0	0	0
0102 21	344.080	181.617	202.130	364.915	955.485	1554.44	851.946
0102 21 100 00	344.080	181.617	202.130	364.915	955.485	1554.44	851.946

სურათი 3

ჩვენს ბაზაში. მეორე ეტაპი იყო საქონლის იმპორტის შესახებ მონაცემების ბაზაში შეყვანა წლების მიხედვით, Excel ფაილიდან. ინფორმაციის გაფილტვრისათვის საჭირო იყო ფაილის Excel ფორმატიდან XML (Extensible Markup Language) ფორმატში გადაყვანა. XML ფორმატში გადაყვანის შემდეგ უკვე საკმარისად გამარტივდა ინფორმაციის ამოღება. PHP-ის ფუნქცია `simplexml_load_string` ის საშუალებით ამოვიღეთ მონაცემები XML ფაილიდან, რის შემდეგაც უკვე პირდაპირ შეგვეძლო საჭირო ველებს მივწვდომოდით და ბაზაში ჩაგვეწერა. ამ ინფორმაციის წაღების შემდეგ საჭირო იყო ინფორმაციის ეკრანზე გამოტანა. პირველ რიგში შევექმენით ვებ გვერდის დიზაინი HTML-ის და CSS-ის გამოყენებით, რომელშიც უნდა გამოსულიყო ინფორმაცია საქონელის შესახებ.

(იხ. სურათი 1)

ვებ გვერდს სჭირდებოდა ძიების ფუნქცია რომელიც MySQL ბაზიდან ამოიღებდა ინფორმაციას ძიების ველში შეყვანილი ტექსტის მიხედვით. ამისთვის გამოვიყენეთ Javascript და PHP. Javascript საჭირო იყო იმისთვის, რომ ძიების ლილაკზე დაჭერისას არ მომხდარიყო გვერდის თავიდან ჩატვირთვა. ძიების ლილაკზე დაჭერის შემდეგ მუშაობას იწყებს Javascript ფუნქცია, რომელიც ბაზიდან ინფორმაციის ამოღება გვერდს გადასცემს ძიების ველში შეყვანილ ტექსტს. ინფორმაციის ამოღები გვერდი არკვევს ძიების ველში შეყვანილი ტექსტი წარმოადგენს საქონელის ნომრის ნაწილს თუ მისი აღწერის ნაწილს და ამის მიხედვით იწყებს ბაზიდან ინფორმაციის ამოღებას. ეს ამოღებული ინფორმაცია უბრუნდება Javascript ფუნქციას და მას უკვე გამოაქვს ის ვებ საიტის მთავარ გვერდზე.

(იხ. სურათი 2)

საიტის მნიშვნელოვან ნაწილს წარმოადგენს ინფორმაცია საქონელის იმპორტის შესახებ, ამიტომ გვერდს დავუმატეთ ლილაკი „დამატებითი ინფორმაცია“ რომელშიც გამოდის ინფორმაცია მთავარ გვერდზე გამოტანილი საქონელის იმპორტის შესახებ, წლების მიხედვით.

(იხ. სურათი 3)

სტატისტიკური მონაცემების გამოყენებით მცირე და საშუალო მენარმეთათვის ჩვენს მიერ დამუშავებული საძიებო სისტემის პროგრამული უზრუნველყოფა განთავსებულია ტექნიკური უნივერსიტეტის ვებ გვერდზე მისამართი <http://sesesn.gtu.ge/> და მისი გამოყენება უფასოა ინტერნეტ ქსელში.

დასკვნა

- შემოთავაზებულია საბაჟო და (სეს ესნ) სტატისტიკის გამოყენების ისეთი ორიგინალური პროგრამული უზრუნველყოფა, რომელიც საშუალებას იძლევა მცირე და საშუალო მენარმეებს და საერთოდ ბიზნესს დამოუკიდებლად, ჩაატაროს მარკეტინგული კვლევების, მაკროეკონომიკური და დარგობრივი ანალიზი, რაც წარმოადგენს მარკეტინგული იარაღს სტრატეგიული ბიზნეს-გადაწყვეტილების მიღებაში.

- პროგრამული უზრუნველყოფა განთავსებულია ტექნიკური უნივერსიტეტის ვებ გვერდზე და მისი გამოყენება უფასოა ინტერნეტ ქსელში.

- წარმოდგენილი პროგრამა საშუალებას იძლევა გამოვავლინოთ ყველაზე მოთხოვნადი საქონელი საქართველოს ბაზრებზე მზარდი იმპორტის პირობებში.

- დახმარება გაუწიოს მენარმეებს, ვინც აპირებს აწარმოოს პროდუქცია, გააფართოოს სასაქონლო ნომენკლატურა ბაზრის მოთხოვნის შესაბამისად, შეირჩიოს პერსპექტიული საბაზრო არეალი.

- სტაბილური შემოსავლების მიღების უზრუნველსაყოფად დაეხმაროს მწარმოებლებს პროდუქციის ასორტიმენტის კორექტირებაში (ბაზრის მოთხოვნის შესაბამისად).

- დაეხმაროს სტარტაპის მსურველებს, რომელთაც სურთ შექმნან ახალი ნაწარმი და გადაწყვეტილი არა აქვთ თუ რა კონკრეტული პროდუქტი აწარმოონ. დაეხმაროს ბაზარზე ყველაზე მოთხოვნადი საქონლის გამოვლინებაში.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. იაშვილი გ. სტრატეგიული მენეჯმენტი მცირე და საშუალო საწარმოებში „ტექნიკური უნივერსიტეტი“, თბ., 2009. 328გვ
2. ინტერნეტ-მარკეტინგი: ნუგზარ თოდუა, რატი აბულაძე; ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი; [რედ: ჩარიტა ჯაში]. 2011წ. 319გვ.
3. Julia Backmann, Martin Hoegl, John L. Cordery, Soaking It Up: Absorptive Capacity in interorganizational New Product Development Teams, Journal of Product Innovative Management, 2015 წ.
4. ინტერნეტ რესურსი; <http://sesesn.gtu.ge/>
5. ინტერნეტ რესურსი; <http://www.ifcg.ru/info/tmved/search.html?q=%D0%AD%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B2%D1%8B&g=85>